

mély sajnálatának jegyzőkönyvileg adjon kifejezést.

Ezután Herman Ottó tartott előadást »Az okszerű halaszgazdaság feltételei« czímen, előadva a ponty- és pisztráng-

tenyésztés terén szerzett tapasztalatait és megismertette ama módokat, melyek életbe léptetése a magyar halaszgazdaságnak lendületet adna. (L. egész terjedelmében e füzet 436-ik lapján.)

LEVÉLSZEKRÉNY.

KÉRDÉSEK.

(54.) A városban levő kutam oly rossz vizet tartalmaz, hogy azt se ember, se semmiféle házi lábas és szárnyas állat nem élvezheti, pedig közel hozzá se trágya, se szemétdomb nincs; ennél fogva nagyon lekötelezne az, ki velem tudatná, hogy miféle módon segíthetnék-e bajomon, mert télen nagyon kellemetlen és bajos a folyóra vagy a szomszédba menni itatni. T. L.

(55.) A lány tojás — miként ismeretes — tápláló és könnyen emészthető eledel. Vajjon a nyers tojásnak szintén megvan ez a tulajdonsága, s vajjon huzamosabb használata nem lehet-e ártalmas az egészségre?

V. B.

(56.) Az én dunántúli fülem szerint mágnesozást, mágnesságot kell írni; Simonyi Zsigmond is (Nyelvőr VIII. 504. l.) a mágnes szónál a mély hangú képzőt tartja helyesnek. Miért ír hát a Term. tud. Közl. mágneszést, mágnességet? Cs. J.

(57.) Mellékelve küldök egy pár meggyfa- és almafa-levelet, melyről a köznép azt tartja, hogy *kigyó-eső* érte. Miféle »rovar« kigyószzerű nyoma látszik az említett leveleken? MOLNÁR KÁROLY.

(58.) Mi az a szikra tulajdonképen, melyet az aczéllal megütött kova hány?

J. M.

(59.) Van-e munka, melyben az állatok kitömésére vonatkozólag kellő utasítást találhatnék s melyik az? R. L.

(60.) Folyó évi augusztus 16-ikán Veléte és Huszt között a Tiszán átkelve, számos rovat láttam a víz fölött repkedni. »Tisza virágnak« nézve őket, tovább nem gondoltam velők. A huszti útra érve s Nagy-Szőllősnak haladva, e rovaroknak tekintélyes rájával találkoztam, mely nagysietve M.-Sziget felé vonult. Most jobban szemügyre véve őket, azt tapasztaltam, hogy kitérés nélkül határozottan valamennyi északnak tartott s teljes határozottsággal állíthatom, hogy csak a Tisza folyó és az állami út fölött haladtak, mint a vándormadarak. Ez úgy este 7 óra körül történt; 8 óra táján már csak ritkán találkoztam egy-egy elkésett példánnyal, de ezek is a fentebb fölött irányban az állami út fölött haladtak.

Nagy utánjárással sikerült egyet kézre

kerítenem s azt meglehetősen sérült állapotban azon szíves kéréssel van szerencsém beküldeni, hogy szíveskedjék engemet felvilágosítani, miféle rovarok ezek, honnét s hova költözhetnek, s észlelte-e már valaki, hogy vándorútjokban a vándormadarak példáját követve, folyók és nagy országotak fölött haladnak? ATZÉR LÁSZLÓ.

(61.) Mi az oka annak, hogy a délelőtt (napkeltétől délig) az év folytában majd hosszabb, majd rövidebb a délutánnál (dél-től napnyugtáig)? Mikor legnagyobb és mikor legkisebb a különbség köztük?

L. K.

(62.) Borbás Vincze az *Abutilon*-ról szóló »felelet«-ben »királydinnye«-nek nevezi a Hibiscus ternatus-t, Gönczy Pál »Pestmegye és tájéka viránya« című könyvében a növények népies neveit is közli. Ő a Hibiscus ternatus népies nevétül a *varjúmák* és *dinnyefű* neveket említi; szerinte *királydinnye* vagy *földi sulyom* a Tribulus terrestris L. Azt hiszem a sárga virágú tövises kis homoki növényre jobban is ráillik Petőfi leírása is:

A csárdánál törpe nyárfaerdő

Sárgul a *királydinnye*s homokban.

CSAPODI ISTVÁN.

(63.) Egyik buzatáblában feltűnt nekem e nyáron, hogy kisebb-nagyobb foltokban a bükkönyhöz hasonló, csak hogy apróbb és finomabb levelű, szép világospiros színű virágú hüvelyt, s a bükkönyhöz hasonló, de jóval kisebb gömbölyű magot hozó növény mutatkozott. E buzatábla tartóját most a sertések nagy szeretettel túrják s pedig az idecsatolt, asszalt körteforma gumók kedvéért, melyek azon helyeken találhatók, a hol a fennebb érintett bükkönyforma növény mutatkozott. A pásztorok állítása szerint e gumók a kérdéses növény gyökerén vannak s három—négy darab találhatik egy tövön. Szíveskedjék a társulati Közlöny levélszékében tudatni miféle növény ez, s vajjon a gumók nem kártékony hatásúak-e és tápértékük megérdemelné-e, hogy azok rendszeres termelése iránt kísérlet tétessék?

DÖRY DÉNES.

(64.) Hol találhatók meg az eddig ismeretes kémiai elemek fizikai tulajdonságai leg-rövidebben és legszabatosabban? R. L.

FELELETEK.

(2.) A »műszem« vagy magyarosan »vendégszem« viselése a kivett rossz szem pótlására nemcsak megengedhető, hanem jogos, sőt esetleg szükséges dolog is. Az egyik szem hiányzása annyira megváltoztatja az arc rendezettségét, hogy az ép szem látását keltő vendégszem viselése a rendes testi szépség megtartásának legegyszerűbb követelménye. Szemorvosi tekintetben azonban szükségesnek is tartjuk, hogy beillesztett vendégszem tartsa a rendes állásban a szembéjakat, a szemgödört a levegő behatásától és a tartalékukat veszített pillák ingerlő befordulásától óvja, a könnyek rendezettségét biztosítsa. Ha az operálás, vagyis a szemkivétel után a szemgödör kellően megnyugodott, a vendégszem viselése bajt nem szokott okozni. Alkalmatlannak csak annyiban alkalmatlan, hogy minden este ki kell venni s reggel beilleszteni, meg hogy kivéveskor és betevéskor vigyázni kell, hogy el ne ejtsék, mert összetörik. Egyéb alkalmatlanságot nem okoz, ha kellően meg van választva. Cs. I.

(14.) A fölvetett többoldalú kérdés mindenikére megfelel Guillemin »A mágnesség és elektromosság« című munkája, mely a 469—481. lapokon külön fejezetben tárgyalja a villámhárítók elhelyezését, berendezését s az idevágó tudnivalókat. L. I.

(18.) Magyar ornitológiánk nincs; a magyarországi madarak névsorát Dr. Madarász Gyula állította össze »Rendszeres névsora a magyarországi madaraknak és ezekre vonatkozó irodalom, Budapest 1881.« című munkában. Herman Ottót épen most bízta meg a Term. tud. Társulat, hogy írja meg a madarak könyvét és segítsen ezen az általánosan érzett hiányon. P. J.

(33.) A mérges és nem mérges kígyók farkának hosszában és vékonyodásában igen feltűnő különbség van, melyről hamar fel lehet őket ismerni. A mérges kígyók farka általában rövid és hirtelen vékonyodó, a nem mérgeseké hosszú és lassan vékonyodó. Jó ismertető jel van a fejük alkotásában is: a mérges kígyók feje hátrafelé szélesedő úgy, hogy a nyakuktól nagyon kiválik; a nem mérgeseké lassan megy át a nyak vékonyodásába. P. J.

(42.) Közöséges négykereű szekerinknél az első tengely kerekei rendszeren kisebbek mint a hátulsóé. Ennek több oka van: a legfőbb az, hogy a szekér könnyen megfordulhasson, egy másik meg az, hogy göröngyös úton könnyebben haladjon.

A szekér alkotó részeit ismereteseznek feltételezve,* tudjuk, hogy a felső alkotmány egyik vége a hátulsó tengelyre, dereka, oldalai a nyújtó vánkossáira vannak erősítve; a nyújtó vége pedig a derékszöggel úgy van az első tengelyhez csatolva, hogy ez a derékszög körül elfordulhasson; a felső rész alátámasztására az első tengelyen a juha (hintókon az ötödik kerék) van közbeiktatva, mely egyszersmind az első (ú. n. vezető) tengelyt és a szekér rúdját a rendes helyzetben megtartja.

Mint hogy a szekér dereka elől is hátul is egyenlő magasságú az út színe fölött, a a szekér alkotó részeinek szilárd összefüggése következtében, az első tengelynek annyival alacsonyabbnak kell lenni a hátsó tengelynél, a mennyit a nyújtó és a juha magassága együtt véve tesz. E szerint már a szekér egyenes állása is megköveteli, hogy az első kerekek kisebbek legyenek mint a hátulsók.

De még inkább megköveteli ezt a szekér járása hirtelen görbülő úton, különösen pedig a forduláskor. A szekér mozgásának iránya nagyjából egybevág a szekérrúd irányával s azt az első és hátulsó tengely kölcsönös helyzete szabja meg. Míg a két tengely egymással párhuzamos, a szekér egyenesen halad. Ha azonban a szekérrúddal együtt az első tengely a derékszög körül félre fordul, a szekér görbe vonalon jár és pedig annál hirtelenebb görbén, mentől inkább elfordult az első tengely a rendes helyzetéből. Ez természetesen csak addig mehet, míg a tengely egyik kereke a szekér oldalához nem ér. Az ilyen szekerrek csak nagyobb helyen fordulhatnak meg. Kisebb körben is megfordulhat a szekér, ha az első tengely kereke a szekér oldala és a nyújtó alá kerülhet és ott szabadon mozoghat, mint ezt a városi kocsikon láthatjuk. E végből azonban az első kereket vagy sokkal kisebbre kell csinálni mint a hátulsókat, vagy a szekér oldalát és nyújtóját fölfelé kell görbiteni, hogy a vezető tengely kereke alájok járhasson.

Szekereinken, kiváltképen a nagy teherrel járókon az is látható, hogy a szekér rúdja és a húzó állatok istrángja ferdén állnak az út színéhez képest. A vonó erő ilyenén ferde irányú alkalmazása az állatok némi megterhelésével jár ugyan, mindamellett haszna is van, mert így egyfelől a lovak szerszámja jobban hozzásimul és kevésbé dörzsölődik az állat testéhez, másfelől pedig

* V. ö. Rühlmann M. Allgemeine Maschinenlehre 3-ik kötet. Braunschweig 1868. a szekerrek, kocsik szerkezetét és a reájok vonatkozó történelmi és irodalmi tudnivalókat bőségesen közli.

a lovak az első kerekek elé gördülő nagyobb akadályt az első tengely emelésével és oldalt mozgatásával könnyebben legyőzik. A rúd és az istrángok eme ferde helyzetéből, az állatok mellmagasságához és test hosszúságához viszonyítva, szintén az következik, hogy az első kerekek leg-
alább a nagy terhű szekereken alacsonyak legyenek.

A szekér hátulsó (ú. n. teherviselő) kerekeinek mekkoraságát különben a szekér stabilitása szerint állapítják meg. Erre befolyással van a kerékvágások távolsága, a kerekek terhelése, a terhelt szekér súlypontjának magassága az út fölött, a tengelyek kölcsönös távolsága, a vonó erő iránya, az út egyenletessége, a kerék-talpak szélessége, a szekér sebessége stb.

Nagyobb kerekek könnyebben és egyenletesebben járnak, de könnyen fel is fordulnak és nagyobb teher alatt összerokadnak. Azért a jó úton sebesen járó könnyű kocsik kerekei nagyobbak lehetnek, mint a nehéz fuvaros szekerekéi. PILCH ÁGOSTON.

(42.) Hogy a szekér első kereke miért kisebb a hátulsónál, annak oka egyrészt a szekér elejének szerkezetében, másrészt a könnyebb fordulásban keresendő. Ha a szekér első két kereke nem volna alacsonyabb a hátulsó kerékpárnál, a szekér fenekét magasabbra kellene tenni; az alacsonyabb első két kerék felett az ötödik kerék el lehet helyezni, és ekként a szekér fenekét csak olyan magasra jön, mint a hogy a hátsó tengely megkívánja. Forduláskor a rúd az első tengelyt elfordítja. Ha az első két kerék olyan nagy volna, mint a hátulsók, akkor az első kerék nem fordulhatna semmit sem a szekér alá, pedig ez a gyors forduláshoz szükséges. Ezért bír a hintó gyorsabban megfordulni, mint pl. a hosszú szénás szekér. Vannak ugyan kocsik, melyeknél az első kerék nem bír a kocsialá befordulni, de ezeknél a két tengely közel esik egymáshoz, a mi szintén elősegíti a gyors fordulást. Ilyenek az ú. u. szandlauferek. SZÜTS BÉLA.

(45.) A legyeknek a szobákból való elűzésére és távoltartására igen alkalmasnak mondják azt az eljárást, hogy virágcserepekbe riczinust teszünk, s nyáron és ősszel a növényt legalább nappal ablakainkban tartjuk. Gazdálkodók szerint a temérdek légy óvakodva kerül el olyan szobákat, melyeknek ablakaiban néhány cserép riczinus-növény van. L. I.

(46.) Az almabor készítmódja igen egyszerű. A feldolgozandó almákat megzúzzuk, s a moncsot alkalmas edénybe fogjuk fel s itt állani hagyjuk 12—18 óra hosszat, mely idő alatt a lé felszínén meg-

jelenő apró hólyagocskák az erjedés megindulását jelzik. Ezután a levét haladéktalanul leeresztve, hordóba, antalagba szűrjük.

Jó az almamustnak csukortartalmát mustmérővel meghatározni, mert a kierjedés után az almabor szesztartalma körülbelül felényi % lesz. A czukor mennyiségnek előlegesen való meghatározásával tehát tájékozhatjuk magunkat a leendő bor minősége felől; s ha azt akarjuk, hogy jobb és tartósabb borunk készüljön, az almamusthoz vagy megfelelő mennyiségű czukrot, vagy későbbben, erjedés után, tiszta spiritust adunk.

A kierjedés után a bort lefejtjük s 3—4 hónapig arra ügyelünk, hogy az edények mindig tele legyenek. Ezután meg lehet deríteni vizahólyaggal és cersavval, hektoliterenként 4—8 gr. vizahólyagot és 8—16 gr. cersavat számítva. Azonban a ki a derítéshez nem ért, helyesebben cselekszik, ha azt meg sem kísérli. Ha talán a bor zavaros lenne, 2—4 gr. tannint borszeszben feloldva keverhet belé, ezzel nem árt neki és sokszor tisztává teszi a bort.

A megtisztult bor üvegekbe fejthető, vagy hordóban is eltartható, utóbbi esetben a hordót mindig tele kell tölteni; az üvegeket pedig vizszintes elhelyezni.

A borkészítésnek sikeréhez egyik fő dolog, az almafajok megválasztása. Semler gyümölcs-értékesítő munkájában, a Pyrus baccatát vagy szibériai cseresznyealmát, a »Harrison« és »Hogloc Crab« fajokat ajánlja. Erdélyben gyártottak pár helyen a fehér asztrakáni virginiai rózszaalmából és cseh rózszaalmából, sőt itt-ott különböző fajú gyümölcsből is meglehetősen almabort. FÉNYES KÁROLY.

(47.) A fogcsement alkatrészeit analízis útján lehetne meg tudni; egyébként kapható C. Ash & Sons-nál Londonban, továbbá S. S. White-nél Philadelphian.

(50.) A Hedera Helix rendszerint 10—15 éves korában virít, jobbára évenként szeptember második felében és október havában. Ez tapasztalati tény. Évek hosszú sorának megfigyelési tárgya kertekben, hol északnak fekvő falon mint kuszó növényt alkalmazom, s hol gyönyörű szép zöld levelével telen-nyáron egy aránt ékeskedik. SZIKLAY GÉZA.

(50.) Hallier E. »Flora von Deutschland« című munkájának 28. kötetében, a 95. lapon a borostyán (Hedera Helix) virágzási idejére vonatkozólag azt olvashatni, hogy 70 éves korában virágzik, mikor a törzsöke több hüvelyk átmérőjű; elél 200 évig, virágzásának ideje október november; termése csak a jövő tavasszal érik meg. A déli vidékeken hamarabb éri el érett korát és jóval hamarabb virágzik.

Dr. Koch Károly a 1836. évben tett kaukázusi utazása közben a Krími félszigeten egy 4 láb (= 1.26 méter) átmérőjű borostyánt látott.

A földbe jutott mag csak egy év múlva csírázik, ezért a kertészetben dugványozással szaporítják. A virágzó ágakból vett dugványok elveszítik hajlandóságukat a kúszásra, megtartják az ép szélű, a virágzó ágakra jellemző leveleket s fa-alakot öltenek*.

SCH. K.

(51.) Megkaptam a rajzos, piros almát. A Közlönyben korrektt megfajtását olvastam a rajz keletkezésének. A gyümölcsészek előtt régóta ismeretes a teljesen piros almának az a tulajdonsága, hogy rajtuk, ott, a hol ág vagy levél szorosan érintkezik velök, a piros szín ki nem fejlődhetik. E tulajdonságot azután a dilettáns pomológusok, a kik ráérnek pepecselni, fölhasználják arra, hogy a pirulni épen kezdő, és már jól kifejlődött gyümölcsök napos oldalára monogramokat vagy egyéb képleteket ragasztanak papirosból, melyet a teljesen megpirult gyümölcsről azután eltávolítanak; a mikor azután az eltakart helyen ott van sápadt színben a monogramm vagy egyéb képlet.

BERECZKI MÁTE.

(54.) Kútja vizét vizsgálta meg chemikussal; e nélkül senki sem mondhatja meg, hogy lehet-e a baján segíteni vagy sem?

SZERK.

(56.) Arra a kérdésre, hogy miért írjuk a magnetismust mágnességnek s miért nem mágnességnek, válaszunk ez:

Ha az idegen származású magyar szavakban az első szótag mély hangú, a második hangzója pedig: e (mint pl. az Ábel, Ágnes, Albert, Jáfet, József, korhely, óbester, kupecz, purger stb. szavakban) úgy a hozzájuk függedő rag vagy képző, a nyelvszakás vagy az illető nyelvjáráshoz képest, majd mély, majd magas hangú. Az egyik korhelykedik, a másik korhelykodik; ez a purgereket, amaz a kupeczokat szidja; Ábel, Jáfet, József a nek-et, Ágnes, Albert többnyire a nek-ot kívánja. E kérdést nem dönthetjük el szabállyal, csakis a nyelvszakásra lehet hivatkoznunk.

Már pedig a nyelvszakás (különösen az irodalmi) a mágnest Apáczai Csere Jánostól fogva egész a mai napig, mindig és kivétel nélkül magashangú raggal írta. V. ö. Magy. Encycl. (1655) 255, 256; Molnár Ján., A Fizikának Eleji. (1777) II. 166.; Fábian Józ., Természeti tud. (1803) 199; Varga Márt., A gyönyörű Term.

* Az októberi füzet 429-ik lapján közölt kérdés utolsó két sora is így akart hangzani: »virágzó ágai dugványozva faalakúvá nőnek«; a szavak helycseréjéből került ki más értelem.

SZERK.

tud. (1808) II. 195. Ugyanígy Tomcsányinál, Tarczynál s tudtunk szerint minden régi s új magyar fizikusnál. Ezért írjuk mi is így.

SZERK.

(57.) A beküldött meggyfa- es almafa-leveleken látható kigyóforma meneteket egy parányi molypille (*Lyonetia Clerckella L.*) hernyói rágták ki. A petékből kibúvó hernyócskák a levél szövetébe fúrakodnak s a levél belsejében élőködve egy-egy kigyózó és vége felé mindig valamely szélesebb alagútat vájnak. Ezt az alagútát csak akkor hagyják el, a mikor teljesen fel nőnek s a levél alsó lapján bebábozódnak.

DR. HORVÁTH GÉZA.

(60.) A megfigyelt rovarok kérészek voltak. A beküldött példány annyira meg volt sérülve, hogy lehetetlen volt fuját pontosan meghatározni; csak annyit lehetett megállapítani, hogy az Oligoneura-nemhez tartozik.

Ezek a rovarok, ép úgy mint a többi kérész-fajok, álcaállapotban hosszabb ideig a vízben élnek és azután az év bizonyos szakában egyszerre tömegesen kifejlődnek, szárnyra kelnek, párosodnak és petéiket letojva, rövid idő alatt elpusztúlnak. Az efféle rajzás ideje az egyes fajok szerint változik. Így például a »tiszavirág« (*Palingenia longicauda*) júniusban rajzik; más fajok ellenben augusztus első felében rajzanak.

Ez utóbbiak közé tartozik a megfigyelt kérész-faj is, mely épen akkor a Tisza mentén rajzott.

DR. HORVÁTH GÉZA.

(62.) A »királydinnye« név a *Hibiscus ternatus* mellé tollhibából került dinnyefű vagy varjúmák helyett. A Petőfi királydinnyéje = *Tribulus orientalis Kern.*

BORBÁS VINCZE.

(63.) A beküldött gumók a rövid leírás szerint a magyar népies földi mogyoró (*Lathyrus tuberosus L.*) gumói; csakhogy a beküldött gumók annál a nagyságnál, a minőt a botanikák feljegyeznek (cseresznye, mögyorónyi) vagy a népies név mond, jóval nagyobbak, kisebb fajta körtenagyságúak (4 cm.). Nagyon kíváncsok tehát, hogy a növény neve után érdeklődők a virágot is elküldenék, mert a növények igazi ismerető jelei főleg a virágokban meg a gyümölcsben rejlenek. A *Lathyrus tuberosus*-t Alföldünkön néhol vetik, s mogyoróit egyenesen a sertéseknek szánják. Múlt nyáron szép tábla *L. tuberosus*-t láttam erre a célra vetve, Békés megyében. A vitorlás virágú növények (lóhere, luczerna) s köztök e mogyorós bükköny (*Lathyrus tuberosus L.*) is jó takarmányfüvek; az utóbbiból, gondos természetessel, kétszeres hasznot lehet húzni: szárát is, gumóit is lehet legeltetni.

BORBÁS VINCZE.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.